

буде трохи легше засвоювати найскладнішу для нього в опорі матеріалів процедуру побудови епюр для балок. Якщо ми не враховуємо дотичних напруг в розрахунку балки на міцність, то в більшості випадків можна навіть обійтись без епюри поперечних сил – теж буде ще одне полегшення для студента. (Не в епюрах щастя! Проглянувши десятки підручників зі спецдисциплін, де зустрічаються розрахунки на міцність, ми не натрапимо на епюри поперечних сил).

Несиметричне гнуття. Позацентровий розтяг і стиск.

Першу, другу та четверту “теорії” (критерії) міцності, бо в інженерній практиці, стандартах і нормативних документах переважно обходяться критеріями найбільших дотичних напруг та критерієм Мора.

Підбір поперечця стиснутого стрижня методом послідовних наближень за допомогою коефіцієнта Ясинського φ [1: 442].

У разі зменшення годин (з 68 послідовно до 22) можна скорочувати програму приблизно в такому порядку: розділ XII; Удар при крученні; XI; Вибір раціональної форми поперечця – з розд. X; Диференційні залежності... Переміщення при гнутті. Метод Мора. Про дотичні напруги... – з розд. IV. Розд. III – на самостійне вивчення; Диференційні залежності... Переміщення при гнутті. Метод Мора – з розд. IV. Потенційна енергія... Статично невизначні задачі... – з розд. I. Пружина – з розд. II.

Висновок: розв’язана важлива науково-методична проблема оптимізації змісту і створення композиції курсу опору матеріалів для інженерів-педагогів; ця розробка впроваджена в навчальну практику та написано підручник “Короткий курс опору матеріалів”.

Можливі подальші напрями вдосконалення короткого курсу ОМ: як зробити викладання теоретичної частини розділів “Контактні напруги” та “Концентрація напруг” дидактично доказовим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Биргер И.А., Мавлютов Р.Р. Сопротивление материалов. – М.: Наука, 1986. – 560 с.
2. Гришкова Н.П. Опір матеріалів. – К.: Радянська школа, 1959. – 295 с.
3. Ицкович Г.М. Методика преподавания сопротивления материалов в техникумах. – Минск: Высшая школа, 1974. – 336 с.
4. Корець М.С., Тригуб В.І. Опір матеріалів. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1999. – 312 с.
5. Корнілов А.А. Основы механики разрушения. – К.: КПИ, 1984. – 40 с.
6. Корнілов О.А. Инженерні застосування плоскої задачі теорії пружності в розрахунках на міцність. – К.: НМК ВО, 1991. – 280 с.
7. Корнілов О. Прикладна механіка руйнування. – К.: Опір, 1999. – 177 с.
8. Опір матеріалів. Курсові та розрахункові роботи. Методичні вказівки. – Ч. 2.
9. Бабенко А.Е., Заховайко О.О., Корнілов О.А. та інші. – К.: КПИ, 1999. – 50 с.
10. Корнілов О. Опір матеріалів. – К.: Логос, 2003, 3-е вид., випр. і доп. – 552 с.
11. Работнов Ю.Н. Некоторые современные идеи механики разрушения и курс сопротивления материалов // Сопротивление материалов, строительная механика и теория упругости. Сб. науч.-метод. статей. – Вып. 2. – М.: Высш. школа, 1975. – 111 с.

УДК 371.8.062

Корольова О.П.

КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ

Оновлення всіх сфер життя і діяльності українського суспільства, національно-культурне відродження нашої держави вимагають докорінної перебудови організаційно-освітньої роботи серед учнівської та студентської молоді. Освіта в Україні має

гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності. Але гуманізація полягає не в тому, щоб збільшувати об'єм гуманітарних дисциплін. Важливо в якій мірі та як представлена культура в загальному розумінні поняття.

Головним завданням сучасного вчителя є виховання свідомого громадянина, патріота, інтелектуально розвиненої особистості, якій притаманні висока духовність та фізична досконалість, моральна, художньо-естетична, трудова, екологічна культура. Вирішення цих завдань забезпечується не лише високим професіоналізмом вчителя, а і його власною внутрішньою культурою, духовністю, інтелігентністю, толерантністю. Загальновідомо, що залучення дитини до суспільно-історичного досвіду людства відбувається лише завдяки спілкуванню з дорослим, з учителем, з наставником. Саме спілкування висувається як найважливіша умова виховання. Завдання виховання та навчання продуктивно та творчо дозволяє вирішувати так званий своєрідний соціально-психологічний фундамент, тобто висока культура педагогічного спілкування вчителя з учнем.

Незважаючи на достатню кількість публікацій, що присвячені формуванню культури педагогічного спілкування (Д.Балдинюк, В.Грехнєв, О.Киричук, І.Комогорцева, Т.Левашова, К.Левітан), а також наявності окремих монографій (Т.Іванова, С.Мусатов), значна кількість питань з проблеми змісту та структури культури педагогічного спілкування не висвітлювалась на сторінках сучасних педагогічних видань. Цим і зумовлюється актуальність пропонованої статті, необхідність з'ясування сутності поняття “культура педагогічного спілкування” як важливого елементу педагогічного спілкування через призму педагогіки, психології та соціології і окреслення структури культури педагогічного спілкування (особистісні та професійні якості, які повинні бути наявними у кожного сучасного вчителя для здійснення ефективного педагогічного процесу).

У результаті критичного аналізу вітчизняних і зарубіжних праць, що мають межі перетину з досліджуваною проблемою, можемо стверджувати, що й досі не існує єдиного визначення та розуміння поняття “культура педагогічного спілкування”. Дослідники (педагоги та психологи) недостатньої уваги надають поняттю як самостійному явищу, тому визначення носять скоріше описовий характер і не розкривають сутності та специфіки утвору.

Зміст категорії “культура педагогічного спілкування”, на нашу думку, доцільно з'ясовувати шляхом визначення особливостей його структурних складових, а саме: культура й педагогічне спілкування. Термін “культура” – це загальнофілософська категорія, яка використовується в багатьох дисциплінах. Дане поняття має латинське походження і перекладається як “виховання”, “освіта”, “розвиток”, “пошана”. Навіть з перекладу очевидно, що поняття багатозначне і використовується для визначення багатьох явищ. Одне із значень, які пропонує словник С.Ожегова це – “ступінь суспільного та розумового розвитку, який притаманний кому-небудь” [6: 252]. Соціологічний словник дає такі визначення, як “рівень оволодіння тією чи іншою галуззю знань чи діяльності; форми соціальної поведінки людини, які обумовлені рівнем її виховання й освіти” [9]. Філософ Б.Гершунський вважає, що культура – це “найвищий вияв людської освіченості й професійної компетентності. Саме на рівні культури може у найбільш повному вигляді виявитися людська індивідуальність” [1: 74]. Резюмуючи проаналізоване, можемо стверджувати, що даний термін відображає певний рівень освіченості, вихованості, інтелігентності, інтелектуальності, делікатності людини в окремій галузі діяльності.

Оскільки нас цікавить педагогічний аспект діяльності людини, а така діяльність належить до системи “людина-людина”, вона реалізується шляхом спілкування. У педагогічній науці спілкування представлено окремим видом, що має назву “педагогічне спілкування”. У визначенні даного терміну науковцями простежуються деякі суперечності, ймовірно тому, що вчені по-різному трактують термін “спілкування” й часто замінюють його терміном “комунікація”, вважаючи їх синонімічними лексичними одиницями. Тому вважаємо за доцільне розтлумачити наведені поняття.

Поняття “спілкування” у загальному контексті має міжпредметне значення. Воно теж належить до філософських категорій, тому що йому притаманний високий рівень узагальнення. Теоретичне осмислення дане поняття отримало й у соціології, психології, педагогіці, логіці та в інших наукових галузях. Йдучи за словниковими джерелами, спілкування – це “взаємодія індивідів чи соціальних груп, яка складається в неопосередкованому обміні діяльністю, навичками, вміннями, досвідом, інформацією, яке задовольняє потреби людини в контактах з іншими людьми [9]. Педагогічне спілкування як вид спілкування має спільні риси цієї форми взаємодії й специфічні для освітнього процесу. Так, О. Леонтьєв вказує, що педагогічне спілкування – це таке “спілкування вчителя з учнями в процесі навчання, яке створює найкращі умови для правильного формування особистості школяра, сприяє емоційному клімату навчання, сприяє управлінню соціально-психологічними процесами у дитячому колективі та дозволяє максимально використовувати у навчальному процесі особистісні якості вчителя” [5: 8]. Відтак, специфіка педагогічного спілкування полягає в тому, що воно здійснюється: 1) під час вивчення навчальних предметів; 2) характеризується зацікавленістю рівних партнерів (вчителя та учнів) один в одному з метою особистісного розвитку та вдосконалення обох партнерів.

Щодо поняття “комунікація”, то воно має більш вузьке значення. Skorистуємось визначенням П. Підкасистого, який зазначає, що комунікація – це “спілкування, в якому інформація, яка передається, має суттєве значення та особистісний смисл” [7: 266]. Тобто, найважливішими ознаками комунікації на відміну від спілкування є: 1) смисл інформації; 2) зверненість до адресата.

Аналіз понять показує, що вони досить близькі за значенням, визначаються один одним, а термін “педагогічне спілкування”, на нашу думку, є більш відповідним щодо визначення багатоплановості взаємодії вчителя й учня у сучасній системі освіти, яка спрямована на гуманізацію. Отже, поняття “педагогічне спілкування” розуміємо як форму взаємодії двох суб’єктів навчального процесу (вчителя та учнів) з метою спільної переробки інформації, особистісного розвитку та вдосконалення обох партнерів за допомогою різноманітних комунікаційних засобів.

Узагальнюючи зазначимо, що поняття “культура педагогічного спілкування” – це наявність відповідного рівня професійних та особистісних властивостей учителя, які забезпечують ефективні організацію й протікання навчального процесу, спрямованого на духовне збагачення обох сторін (вчителя та учнів).

Проблема спілкування вчителя та учнів не нова й завжди цікавила прогресивну педагогічну думку. Уперше у навчанні та вихованні діалог як ефективну форму спілкування використовував давньогрецький мислитель Сократ. Діалог було покладено й у основу сократівсько-платонівської педагогіки, де провідна роль відводилася самостійності учня. Сократ замість відповідей на питання учнів ставив зустрічні запитання. Система цих питань будувалася таким чином, щоб співбесідник-учень входив у протиріччя зі своїми початковими твердженнями. Так, учні мали змогу зрозуміти діалогічний шлях пізнання істини. Тому можемо зробити висновок, що вже в давні часи педагоги намагалися побудувати навчальний процес так, щоб учні були зацікавлені у самовдосконаленні та розвитку, а керувала цим процесом глибокоосвічена та творча людина.

Аналізуючи історичний процес розвитку культури педагогічного спілкування, доречним буде звернення до “народної” та “батьківської” педагогіки. Батьківський альтруїзм чітко виступає у намірах старших навчити прийдешнє покоління того, чим вони самі оволоділи, застерегти від помилок та негараздів на яскравих прикладах минулого. Своєрідними зразками педагогічного спілкування є повчання, проповіді, заповіді, посилення, які розповсюджувалися у часи Київської Русі. Звичаї та традиції, представлені у “батьківській” педагогіці, також широко було використано і в “народній” педагогіці. Народні звичаї, ігри, байки несуть виразно окреслену мету щодо цілеспрямованого морального впливу. Отже, “народна” та “батьківська” педагогіка складає значний етап розвитку культури педагогічного спілкування.

Новий виток розвитку знань про культуру педагогічного спілкування з'явився у зв'язку з появою класно-урочної системи навчання. Ще на початку XVII століття Я. Коменський наполягав на тому, щоб стосунки вчителів та учнів були наповнені батьківською любов'ю. Дане твердження вказує на той факт, що вже в ті часи вчені-педагоги звернули увагу не тільки на професіоналізм вчителя, а й на його особистісні духовні якості.

У XX столітті, продовжуючи дослідження питання про визначення сутності поняття “культура педагогічного спілкування”, слід звернутися до появи окремих наукових теорій. У 80-х роках О.Леонт'єв окреслив культуру педагогічного спілкування як культуру сприйняття та розуміння особистості учня, культуру стосунків й звертання повідомлення та переконання, впливу й взаєморозуміння [5]. В.Кан-Калик запропонував спілкування вчителя “від партнера”, а не “від себе” і підкреслив, що вдосконалення культури педагогічного спілкування є реальна умова підвищення ефективності навчального процесу [3]. Т.Левашова однією з найперших з'ясувала дане поняття неописовим шляхом. Вона дає таке визначення: “культура педагогічного спілкування припускає оволодіння глибинним змістом та різноманітними засобами педагогічного спілкування на перехресті науки, мистецтва та техніки спілкування, інтегрованим результатом чого є професійна майстерність і педагогічна творчість [4: 8]. Дане визначення було прогресивним на той час, але недостатньо поцінувалася увага до особистісних якостей вчителя.

У сучасній педагогічній науці вчений С.Мусатов, не вживаючи термін “культура педагогічного спілкування” стверджує, що “перебудувати на гуманістичних засадах педагогічний процес... можуть вчителі з відповідними поглядами, гуманістично-педагогічною філософією, професійний хист яких прилучено до педагогічних технологій співробітництва, культивування взаємної довіри та поваги між учнями та учителями” [8: 26]. Його думку поділяють Д.Балдинюк, В.Грехнев, О. Киричук, І.Комогорцева та ін. Таким чином, вчені підкреслюють важливість й особистісних якостей вчителя, і його професійного хисту, але не звертають увагу на певний рівень розвитку таких якостей. Подібні твердження спонукають до осмислення сутності, напрямів формування, розвитку культури педагогічного спілкування вчителів.

Сутність поняття “культура педагогічного спілкування” не обмежується тільки визначенням його обсягу. Важливою умовою існування культури педагогічного спілкування є не тільки зміст, але й структура змісту. Структура культури педагогічного спілкування характеризується достатньою кількістю компонентів, які взаємодіють та взаємозумовлюються. Аналізом структури поняття займалися І.Зарецька, В.Кан-Калик та ін. Одним з перших вчених, хто запропонував власне бачення структури культури педагогічного спілкування, є І.Зимня [2]. Визначний психолог зазначила, що структура культури педагогічного спілкування має свої складові, які взаємодіють та взаємно обумовлюються:

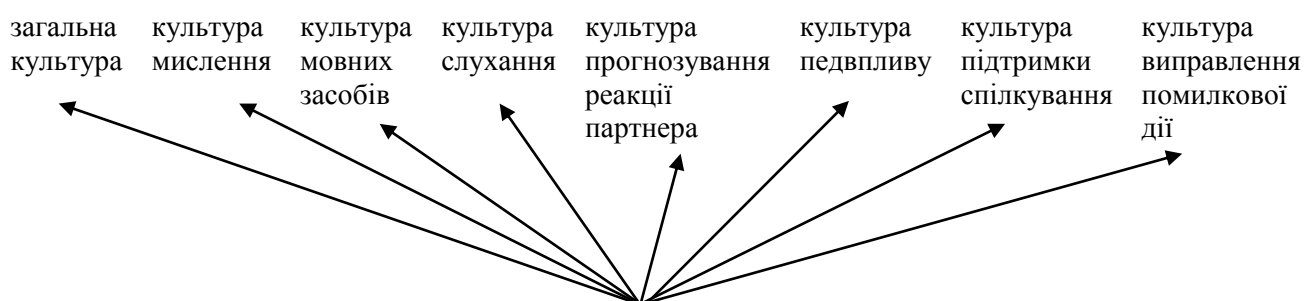

Рис.1. Культура педагогічного спілкування.

Сутність наведених компонентів витікає із розуміння їх назви. Перші три належать до особистісних якостей вчителя, останні – до його професіоналізму. Треба відмітити, що на перше місце науковець поставила загальну культуру вчителя, що є, на нашу думку, ключем до розуміння сутності культури педагогічного спілкування. Якщо педагог не володіє високим рівнем інтелігентності, інтелектуальності, освіченості, толерантності, самоповаги та

ін., культура педагогічного спілкування не може бути реалізована під час навчального процесу.

Отже, в умовах гуманістично спрямованого навчання, основними рисами якого є суб'єкт-суб'єктна взаємодія та залучання до культурних надбань людства, стає зрозумілим, що культура педагогічного спілкування – це найважливіша частина професійно-педагогічної культури вчителя, бо виступає показником його схильності здійснювати свої взаємостосунки з учнями, уміння сприймати та засвоювати зміст, думки, почуття у процесі вирішення конкретних педагогічних задач за допомогою комунікативних засобів спілкування.

З'ясування сутності культури педагогічного спілкування та окреслення її структури дозволяє глибоко усвідомити кожному вчителю завдання щодо ефективної реалізації навчального процесу, а також особистісного розвитку та самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образоват. концепций). – М.: Совершенство, 1998. – 608 с.
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр., перераб. – М.: Логос, 1999. – 480 с.
3. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. – М.: Педагогика, 1990. – 142 с.
4. Левашова Т.Н. Культура педагогического общения. – Л.: НИИ ООВ, 1984. – 16 с.
5. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. – М.: Знание, 1979. – 47 с.
6. Ожегов С.И. Словарь русского языка: ок. 57000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 20-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1988. – 750 с.
7. Педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / Под ред. П.И. Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 640 с.
8. Сучасний вчитель як суб'єкт педагогічної комунікації: науково-методичний посібник/ За ред. С.О. Мусатова. – К.: Наукова думка, 2003. – 96 с.
9. www.rusword.org.

УДК 378.1

Красильникова Г.В., Голодинська О.В.

ОБНОВЛЕННЯ СТАНДАРТІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ – ШЛЯХ ДО ЄВРОПИ

Система освіти як важлива компонента соціально-економічного розвитку України жваво реагує на тенденції створення світового ринку. В Європі інтеграційні освітянські процеси відбуваються в рамках Болонської декларації [1].

Основою модернізації освіти, підготовки її до входження до європейської освітянської спільноти, безумовно, є регулювання нормативно-правової бази країни. Велике значення для системи освіти мало прийняття закону “Про вищу освіту” [2]. Певна кількість прийнятих наказів, постанов, директивних листів Міністерства освіти і науки України наблизили нашу освіту до вимог Болонської декларації [2; 7]. Зокрема, впроваджено освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра [4], здійснюються заходи до впровадження у 2006 році двоциклової системи вищої освіти “бакалавр/магістр” [8], завершується розробка складових стандартів вищої освіти [5], розпочато педагогічний експеримент щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМС) [6; 7] тощо. Зроблено багато.

Однак, однією з основних причин гальмування розвитку системи освіти в Україні, поряд з економічними, на нашу думку, є неадекватність існуючих освітніх стандартів сучасним вимогам. Відставання у термінах розробки галузевих складових стандартів вищої освіти з певних напрямів і спеціальностей призвело до того, що на сьогодні розроблені лише 70% стандартів [9], не всі з них однакової якості, в повному обсязі або пройшли експертизу